

Natalia Furman
Grzegorz Kuczyński

**Kreacja strategicznej pozycji Europy.
Polityczne aspekty integracji gospodarczej i walutowej w procesie
tworzenia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej**

Powojenna Europa stała się ważnym miejscem przemian politycznych i gospodarczych. Postrzegano ją jako wypadkową nieznaną wcześniej zjawisk i mechanizmów. Z jednej strony były to procesy w sferze ekonomicznego zarządzania; z drugiej – kreacja strategiczna pozycji europejskiej generowała takie zjawiska, jak redukcja podziałów politycznych w procesie integracji europejskiej poprzez utworzenie z grupy państw Europy Zachodniej obszaru zintegrowanego gospodarczo.

Pojęcie międzynarodowej integracji gospodarczej pojawiło się w latach trzydziestych ubiegłego wieku¹. Zostało rozpowszechnione dopiero po II wojnie światowej, w związku z tworzonymi w tym czasie organizacjami integracyjnymi w tej części Europy. Wzajemne oddziaływanie dawnych i nowych koncepcji oraz stworzenie ram prawnych dla powojennej integracji gospodarczej dało ideowe podstawy budowaniu gospodarczo-walutowej pozycji Europy na arenie międzynarodowej, stanowiąc jednocześnie element scalający zarówno państwa, jak i społeczeństwa zmagającego się ze skutkami konfliktu zbrojnego.

¹ Międzywojenne i powojenne idee nawiązywały duchem do wielu wcześniejszych, XIX-wiecznych teorii. (przyp. aut.)

1. Motywy i przesłanki integracji, czyli potrzeba polityczno-gospodarczej redefinicji pozycji kontynentu europejskiego

Rozbudowane formy regionalnej integracji² gospodarczej³ narodziły się nieprzypadkowo na kontynencie europejskim⁴. Złożyły się na nie czynniki polityczne, ekonomiczne, kulturowe i historyczne⁵. Szczególny wpływ na przyspieszenie procesów integracyjnych miała destabilizacja wywołana wojną. Skutkowała licznymi komplikacjami we wszystkich państwach. W warunkach długofalowego impasu mogła zadziałać nie jak bufor, lecz jak katalizator fragmentacji politycznej kontynentu. Kraje Europy Zachodniej miały świadomość tej sytuacji⁶: swoich słabości oraz problemów spowodowanych wojną. Nic więc dziwnego, że bazą pierwszych wspólnotowych organizacji stały się przede wszystkim założenia efektywnego i dynamicznego rozwoju gospodarczego oraz utrzymywania harmonii w sektorze⁷.

Józef Retinger⁸, jeden z głównych zwolenników integracji europejskiej, dostrzegał przyszłość zjednoczonej Europy we współpracy ze Stanami Zjednoczonymi (USA). Był, jakbyśmy dziś powiedzieli – „atlantystą”. W 1946 roku wygłosił referat w Chatham House⁹ na temat przyszłości i integracji kontynentu europejskiego. Twierdził, że najlepszym punktem rozpoczęcia integracji będzie sfera gospodarcza: „(...) nigdy jednak nie myśleliśmy o jedności Europy – szczególnie w dziedzinie gospodarczej – jako obejmującej jedynie zachodnią część kontynentu. Uważaliśmy (moim zdaniem słusznie), że należy dążyć do tego, aby zarówno wschodnia, jak i zachodnia Europa współpracowały dla dobra całego kontynentu. Zabiegaliśmy o to (...) we wszystkich krajach europejskich (...)”¹⁰.

² Termin wywodzi się od łacińskiego słowa „*integratio*” i oznacza: „zespolenie się”, „scalenie”, „połączenie”, według: J. Tokarski, *Słownik wyrazów obcych*, Warszawa 1980, s. 309.

³ Pojęcie „integracji gospodarczej” zostało wprowadzone do literatury ekonomicznej po II wojnie światowej i polegało na łączeniu licznych przedsiębiorstw czy sfer gospodarczych krajów ówczesnej Europy. Zobacz: *Ibidem*; S. Ładyka, *Z teorii integracji gospodarczej*, Warszawa 2001, s. 19.

⁴ Zobacz: J. Kudera, *Liberalizacja obrotów gospodarczych w strefach wolnego handlu*, Wrocław 1996, s. 20-22; Z. Kamecki, *Pojęcia i typy integracji gospodarczej*, „*Ekonomista*” 1967, nr 1, s. 93-94.

⁵ Więcej o tożsamości europejskiej: F. Gołębski (red.), *Tożsamość europejska*, Warszawa 2005, s. 13-67.

⁶ U podstaw takiego podejścia było założenie dotyczące przyszłych korzyści płynących z takiej formy współpracy. W tym przypadku integracja nie miała stać się zamierzeniem, ale dążeniem do poprawy ich dobrobytu w sferze gospodarczej. Zobacz więcej: M. Proniewski, A. Niedźwiecki, *Integracja gospodarcza w zarysie*, Białystok 2003, s. 9-12; J. Szpak, *Historia gospodarcza powstania*, Warszawa 2007, s. 359-360.

⁷ Szerzej o tym: A. Marszałek, *Z historii Europejskiej Idei Integracji Międzynarodowej*, Łódź 1996, s. 80; S. Ładyka, *Z teorii...*, *op.cit.*, s. 19-43.

⁸ Jeden z ojców europejskiej integracji, założyciel i wieloletni sekretarz grupy Bilderberg’a, organizator Kongresu Haskiego, najbliższy doradca Władysława Sikorskiego.

⁹ Królewski Instytut Spraw Międzynarodowych. Powstał w 1920 roku, w Londynie.

¹⁰ J. Pomian, *Józef Retinger. Życie i pamiętniki pioniera Jedności Europejskiej*, Warszawa 1994, s. 193-194.

Tak przedstawiana idea integracji stawiała wiele celów: stwarzała nadzieję na korzyści ekonomiczne, dając jednocześnie szanse na niedopuszczenie do kolejnej wojny. Mogła także przyczynić się do budowania strategicznej pozycji Europy. Politycy uznali, że współpraca ekonomiczna, stanowiąc ważną gwarancję pokoju w zniszczonej dwiema wojnami Europie, będzie najlepszą podstawą realizacji europejskiej koncepcji jedności¹¹. Wydaje się, że spłot tych czynników zadecydował o pierwszych organizacjach powstałych po II wojnie światowej właśnie w tej części świata i o tym, że do dziś są tutaj najsilniejsze.

2. Potrzeba międzynarodowej kontroli głównych gałęzi przemysłu ciężkiego i wydobywczego dla celów minimalizacji zagrożeń wywołanych tworzeniem dysproporcji zbrojeniowych

Oslabienie gospodarcze Europy po II wojnie światowej nie było spowodowane wyłącznie skutkami militarnymi. Należy je także wiązać z takimi czynnikami jak: rozpad systemu kolonialnego, postępujący rozwój sił wytwórczych, nowe wyzwania ekonomiczne oraz konieczność przeorganizowania gospodarki po jej wcześniejszym przystosowaniu do potrzeb wojny. Można także stwierdzić, iż Europie nie udało się odbudować i zmodernizować swojego systemu, gdyby nie podjęte działania USA wobec naszego kontynentu. Zamiar takiej pomocy i współpracy najlepiej przedstawiają słowa generała George'a Marshalla¹²: „(...) Stany Zjednoczone muszą zrobić wszystko, by pomóc przywrócić równowagę ekonomiczną świata, bez której niemożliwa jest stabilność polityczna i pewny pokój. Nasza polityka nie jest skierowana przeciwko żadnemu krajowi, żadnej doktrynie, ale przeciwko głodowi, biedzie, rozpacz i chaosowi. Jej celem jest odrodzenie na świecie aktywnej gospodarki w celu stworzenia politycznych i społecznych warunków do istnienia wolnych instytucji, (...) rola naszego kraju powinna polegać na przyjacielskiej pomocy w stworzeniu europejskiego programu, a następnie we wsparciu realizacji tego programu w stopniu, w jakim będzie to możliwe. Powinien to być program ogólny, stworzony wspólnie przez liczne, jeśli nie wszystkie narody europejskie (...)”¹³, które później nazwano planem Marshalla, bądź też planem odbudowy Europy¹⁴.

Adaptacja planu Marshalla sprzyjała integracji i odbudowie pozycji Europy. Oczywiście konsekwencją tej koncepcji była chęć stworzenia instytucji oraz różnych, międzynarodowych połączeń i współpracy. Celem organizacji miało być pogłębianie współpracy gospodarczej, a następnie także politycznej, w państwach zachodnioeuro-

¹¹ Szerzej o tym: E. Kawecka-Wyrzykowska, *Historia i rozwój idei integracji europejskiej*, Warszawa 2002, s. 3-4, za: <http://europa.edu.pl/>, (dostęp: 18.11.2010).

¹² Wystąpienie na Uniwersytecie Harvarda w dniu 5. czerwca 1947 roku. Tekst dokumentu: S. Parzymies, *Integracja europejska w dokumentach*, Warszawa 2008, nr dokumentu 5.

¹³ A. Patka, J. Rydla, J. Węc, *Najnowsza historia świata 1945-1963*, Kraków 2003, s. 130.

¹⁴ Oferta pomocy gospodarczej w wysokości 13 mld USD dla państw europejskich.

pejskich. Oprócz czynników politycznych (obawa przed zagrożeniem ze strony ruchu komunistycznego, odrodzeniem się tendencji nacjonalistycznych, radykalizacja społeczeństw zachodnioeuropejskich), czynniki gospodarcze potęgowały tendencje zjednoczeniowe w tej części kontynentu. Z czasem istotną również stała się chęć uniezależnienia się od USA czy ZSRR oraz możliwość stworzenia „trzeciej siły” w skali globalnej.

Kluczową rolę w wypracowaniu idei europejskiej integracji gospodarczej¹⁵ odegrał Jean Monnet¹⁶. W początkowej fazie zaproponował integrację sektorów węgla i stali Francji, RFN oraz innych zainteresowanych krajów Europy Zachodniej. Te dwa sektory, ówczesne najważniejsze elementy rozwiniętej gospodarki, były niezbędne w produkcji sprzętu wojennego w czasie trwania „zimnej wojny”¹⁷. Poprzez realizację swojej koncepcji, w postaci utworzenia Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS), J. Monnet chciał zapobiec następnym konfliktom zbrojnym, ale również włączyć RFN do współpracy gospodarczej oraz umożliwić im rozwój i równoprawne traktowanie w postaci wyłączającej agresję lub jakąkolwiek dominację z ich strony¹⁸.

Podstawowy wniosek nasuwający się przywódcom krajów zachodnich dotyczył przyłączenia RFN do koalicji, której celem stały się: powojenne odbudowanie pozycji Europy, rozbudowa systemu gospodarczego i ekonomicznego w skali międzynarodowej, przy równoczesnym wzmocnieniu potencjału obronnego (tak, aby uniemożliwić rozpoczęcie przez „nowego sojusznika” kolejnej wojny). Obok politycznych motywów związanych z zapobieżeniem ewentualnej ekspansji RFN, zwracano również uwagę na spodziewane korzyści ekonomiczne pojawiające się przy połączeniu wszystkich gospodarek narodowych, a także możliwość wzmocnienia w niedługim czasie pozycji strategicznej Europy. Likwidacja barier pomiędzy państwami stwarzała nadzieję na wzrost korzyści z takiego działania poprzez zmniejszenie wydatków na produkcję czy poprawę efektywności systemu gospodarczego¹⁹.

Projekt sektorowej współpracy Francji i RFN²⁰ został przedstawiony 9 maja 1950 roku przez Roberta Schumana²¹ w „Deklaracji Schumana”²². Miał on historyczne

¹⁵ Znalazła ona faktyczną realizację i przybrała najpierw postać Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS), a później Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG). Szerzej o tym: K. Żukrowska, *Europejska integracja gospodarcza*, [w:] *Integracja europejska. Wybrane problemy prawne*, A.K. Wojtaszczyk, P. Wawrzyk (red.), Warszawa 1999, s. 152-156.

¹⁶ Jean Monnet (ur. 1888, zm. 1979) – jeden z „ojców założycieli” zjednoczonej Europy, współautor koncepcji powołania Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali.

¹⁷ „*Zimna wojna – umowne określenie stanu stosunków międzynarodowych charakteryzujących się trwałym konfliktem, ale również niemożliwością jego rozstrzygnięcia przez konfrontację militarną. (...) rozpoczęła się jako konflikt między ZSRR a światem demokracji zachodnich (...)*” [w:] *Encyklopedia Gazety Wyborczej*, J. Rawicz, et al. (red.), Warszawa 2004, s. 555-557.

¹⁸ Szerzej o tym: K. Łastawski, *Od idei do integracji europejskiej*, Warszawa 2003, s. 144; E. Kawecka-Wyrzykowska, *Historia i rozwój...*, *op.cit.*, s. 9-10.

¹⁹ *Ibidem*, s. 8.

²⁰ Koncepcja tej idei została przygotowana przez J. Monnet’a.

²¹ Robert Schuman (ur. 1886, zm. 1963) – minister spraw zagranicznych Francji w latach 1948-1953, jedna z kluczowych postaci w historii zjednoczonej Europy; współtwórca idei powołania Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali.

²² Tekst dokumentu: A. Parzymies, *Integracja...*, *op.cit.*, nr dokumentu 10.

znacznie: stał się początkiem pojednania francusko-niemieckiego, dzięki któremu powstał fundament procesu integracji w Europie Zachodniej. R. Schuman wierzył, iż proces jednoczenia będzie nie tylko zjawiskiem europejskim, ale także częścią procesu międzynarodowego²³. Twierdził, iż: „(...) zmierzamy ku koncepcji świata, w której stopniowo wyłoni się wizja tego, co łączy narody, co jest im wspólne, świata, który pogodzi to, co je różni i przeciwstawia (...)”²⁴. Do osiągnięcia tego celu potrzebne były nie tylko udział RFN w systemie obrony tej części kontynentu, ale także jego prężna gospodarka²⁵.

Celem inicjatywy stało się w głównej mierze powstrzymanie wykorzystania przemysłu ciężkiego do ponownego wyścigu zbrojeń, a w następstwie tego działania, wykluczenia jakichkolwiek założeń, które mogłyby doprowadzić do konfliktu zbrojnego między Francją i RFN. Przyjęto inną drogę rozstrzygnięcia powyższej kwestii, tj. ograniczenia przyłączenia RFN do kooperacji ekonomicznej tak, aby wojna czy konflikt zbrojny były niemożliwe, jak głosił plan Schumana²⁶. Przedsięwzięcie zakładało połączenie francuskiej i niemieckiej produkcji węgla i stali i ustanowienie nad nimi wspólnej kontroli²⁷. Jednak ważniejsze znaczenie planu, od jego podtekstów politycznych miało jego oddziaływanie ekonomiczne, poprzez uniemożliwienie powstania zapowiadanego kryzysu gospodarczego czy stworzenie fundamentu rozrostu gospodarczego²⁸.

Rok później spełniono powyższe założenia i dokonano historycznego posunięcia w celu zjednoczenia państw europejskich i kreacji pozycji Europy. 18 kwietnia 1951 roku w Paryżu sześć państw Europy podpisało układ wprowadzający w życie organizację – Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWiS). Do głównych założeń EWWiS należała racjonalizacja produkcji oraz dystrybucji w ramach wspólnego rynku węgla, stali czy żelaza. Traktat paryski²⁹ określił podstawowe zasady kooperacji pomiędzy krajami członkowskimi, które opierały się na czterech regułach:

- „swobodny przepływ produktów i wolny dostęp do źródeł produkcji;
- stałe monitorowanie rynku dla uniknięcia zakłóceń, które mogłyby prowadzić do wprowadzenia kwot produkcyjnych;
- przestrzeganie zasad konkurencji i przejrzystości cen;
- wspieranie modernizacji i przekształcania sektorów węgla i stali”³⁰.

Dzisiaj trudno jest przecenić znaczenie deklaracji Schumana. Gdyby nie czynniki polityczne, nie jest oczywiste, czy powstałoby takie ugrupowanie integracyjne, które

²³ J. Łukaszewski, *Cel: Europa Dziewięć esejów o budowniczych jedności Europejskiej*, Warszawa 2002, s. 131.

²⁴ A. Marszałek, *Z historii...*, *op.cit.*, s. 195-196.

²⁵ Więcej o tym: R. Schuman, *Dla Europy*, przeł. M. Krzeptowska, Kraków 2009, s. 63-83.

²⁶ Szerzej o tym: <http://www.eppgroup.eu/>, (dostęp: 25.11.2010).

²⁷ Nawiązanie do oddania pod nadzór, w ramach takiej organizacji, która będzie otwarta dla innych krajów Europy.

²⁸ K. Wiaderny-Bidzińska, *Polityczna Integracja Europy Zachodniej*, Toruń 2002, s. 66.

²⁹ Tekst dokumentu: A. Parzymies, *Integracja...*, *op.cit.*, nr dokumentu 12.

³⁰ Zobacz więcej: <http://circa.europa.eu/>, (dostęp: 02.11.2010).

stawiałyby sobie od początku bardzo ambitne cele i zasady, co do kierunku, działania i rodzajów powiązań pomiędzy krajami członkowskimi. Osiąganie sukcesów na arenie międzynarodowej, zwiększenie wzrostu ekonomicznego, a także stworzenie na gruncie Wspólnoty największej i najbardziej konkurencyjnej gospodarki świata, były i nadal są wytycznymi owego systemu.

3. Budowanie podwalin jednolitego organizmu politycznego przez unifikację założeń ekonomicznych

Mechanizm integracji oraz kreacji pozycji Europy można przedstawiać jako wypadkową dialogu i konfrontacji koncepcji oraz zasad, oddziaływujących na poszczególne kraje Europy z niejednakową siłą. Sama koncepcja integracji była przedstawiona jako proces scalania odrębnych organizmów gospodarczych, w którego efekcie powstaje nowy, jednolity i harmonijnie funkcjonujący twór polityczny³¹. Idea realizowana była najczęściej poprzez podporządkowanie się słabszych organizmów silniejszym, a głoszone postulaty miały za zadanie potwierdzenie prawidłowości powyższej tezy.

Po II wojnie światowej w Europie ścierały się ze sobą dwie wizje integracji: federalistyczna³² oraz międzyrządowa³³. Oba podejścia zakładały zacieśnianie się współpracy europejskiej, jednak opowiadały się za inną metodą realizacji tego celu. Zwolennicy koncepcji federalistycznej zakładali stworzenie ponadnarodowych struktur, które odgórnie miały zarządzać procesem integracji. Z kolei wyznawcy drugiej idei opowiadali się za pragmatyczną współpracą międzyrządową³⁴. Kiedy „runęła”

³¹ W procesie integracji w sferze gospodarczej państw członkowskich WE, wykorzystywano w głównej mierze rozwiązania instytucjonalne (w tym metodę funkcjonalną). Związane było to z licznymi i skomplikowanymi rozwiązaniami w ramach scalania gospodarek. Zobacz więcej: S. Ładyka, *Z teorii...*, *op.cit.*, s. 19-42. W dynamice procesu integracji ważnym elementem stał się również efekt „spill over”. Oznaczało to, iż integracja w jednej dziedzinie, napędzała integrację w innej sferze. Szerzej o tym: S. Konopacki, *Neofunkcjonalistyczna teoria integracji politycznej Ernesta Haasa i Leona Lindberga*, „Studia Europejskie” 1998, nr 3, s. 107-113; L. Greunz, *Intra- and inter-regional knowledge spillovers: Evidence from European regions*, „European Planning Studies” 2005, nr 3, s. 449-473.

³² Koncepcja federalistyczna miała zmierzać do utworzenia silnie scentralizowanego państwa federalnego (związkowego). Podstawową zasadą tej wizji miał być podział uprawnień pomiędzy rządem federalnym a jednostkami federalnymi, tak aby zarówno ze sobą współistniały, oraz by były od siebie niezależne. Zobacz: D. Kabat-Rudnicka, *Zasada federalna a integracja ponadnarodowa. Unia Europejska. Między federalizmem dualistycznym a kooperatywnym*, Kraków 2010, s. 43-72; A. Marszałek, *Europejska idea integracji międzynarodowej w perspektywie historycznej*, Toruń 2008, s. 210-214.

³³ Koncepcja międzyrządowa kładzie nacisk na pierwiastek konfederacyjny, związany z licznymi formami kooperacji międzyrządowej (kształtowanie narodowych preferencji). A. Zielińska-Głębocka, *Dynamika Unii Europejskiej w świetle teorii integracji*, „Studia Europejskie” 1999, nr 3, s. 22.

³⁴ P. Borkowski, *Federalizm a budowanie jedności Europy*, „Studia Europejskie” 2006, nr 2, s. 97-99.

popierana przez federalistów Europejska Wspólnota Obronna (EWO)³⁵ i Europejska Wspólnota Polityczna (EWP), to pozytywne efekty działalności EWWiS, aprobowanej przez zwolenników międzyrządowości – skłoniły państwa „szóstki” do podjęcia dyskusji nad rozszerzeniem zakresu sektorów objętych ścisłą współpracą³⁶. Negocjacje między członkami EWWiS doprowadziły do podpisania 25 marca 1957 roku traktatów rzymskich³⁷ (traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą – EWG – oraz traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej Euratom)³⁸.

EWG i Euratom rozpoczęły nowy etap integracji³⁹, tym razem według zamysłu Johana Beyena⁴⁰. Złożeniem jego idei było, aby „monnetowską integrację metodą sektor po sektorze”⁴¹ zamienić jednym dużym projektem wspólnego rynku, ze wspólnymi regułami konkurencji. Zasady uniemożliwiłyby naruszanie koncepcji wolnego rynku, zaś działania prewencyjne chroniłyby słabsze podmioty, w celu efektywniejszego wdrożenia się w nowe, zintegrowane warunki kooperacji. Była to koncepcja o charakterze strategicznym, jednak nie zmieniała wstępnych założeń zdefiniowanych przez J. Monnet’a. Planując (EWG), J. Beyen zachował metodę sektorową i przysposobił ją do ogromnego organizmu gospodarczego, jakim stał się owy twór, charakteryzujący się swobodnym przepływem kapitału, osób, towarów, a także i usług pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi⁴².

Rezultaty działania EWWiS, EWG oraz Euratomu uwidoczniły się dość szybko, zwłaszcza w obszarze realnym. Wiązało się to ze wzmożonym wzrostem obrotów handlowych w sektorze rolnym pomiędzy poszczególnymi państwami należącymi do powyższych Wspólnot⁴³.

³⁵ Tekst dokumentu: A. Parzymies, *Integracja...*, *op.cit.*, nr 13.

³⁶ Działanie EWWiS oraz liczne doświadczenia dotyczące kooperacji w ramach Europejskiej Unii Płatniczej (EUP), doprowadziły do intensyfikacji procesów regionalnej integracji gospodarczej. Więcej na ten temat: J. Misala, *Funkcjonowanie wspólnoty europejskiej – kilka stylizowanych faktów*, [w:] *Wybrane problemy integracji europejskiej*, A. Stępiak, S. Umiński, A. Zabłocka (red.), Gdańsk 2009, s. 2; <http://www.we.radom.pl/>, (dostęp: 02.02.2013).

³⁷ Tekst dokumentu: A. Parzymies, *Integracja...*, *op.cit.*, nr dokumentów 16 i 17.

³⁸ Zobacz więcej: W. Weidenfeld, W. Wessels, *Europa od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej*, Gliwice 2002, s. 15-17; A. Marszałek, *Integracja Europejska*, Warszawa 2004, s. 71-91; T. Kubin, *Unia Gospodarcza i Walutowa a pogłębienie integracji politycznej państw Unii Europejskiej*, „Studia Europejskie” 2006, nr 1, s. 83-84.

³⁹ Rozwój regionalnej integracji gospodarczej sześciu państw Zachodniej Europy, zmienił swój wymiar. Dotyczyło to aspektów instytucjonalno-instrumentalnych oraz obszarów realnych.

⁴⁰ Holenderski minister spraw zagranicznych w latach 50. XX wieku.

⁴¹ Więcej na ten temat: J. Monnet, *A Ferment of Change*, „Journal of Common Market Studies” 1962, nr 1, s. 203-211.

⁴² Nie wszystkie założenia zostały natychmiast scalone i to zgodnie z jedną koncepcją, a proces integracji niewątpliwie przeplatał się z ówczesnymi problemami poszczególnych krajów zachodnioeuropejskich. L. Jesień, *Idea integracji europejskiej*, Warszawa 2010, s. 8-10. Był to niewątpliwie sukces dotychczasowych starań, choć według „ojców założycieli” lepsze czasy miały dopiero nadejść, a powstałe już struktury i mechanizmy wspólnotowe dzięki swemu rozwojowi, miały zmienić wizję całej ówczesnej Europy.

⁴³ Zobacz więcej: P. Bożyk, J. Misala, *Integracja ekonomiczna*, Warszawa 2003, s. 38.

Podsumowując, EWG jako silna organizacja gospodarcza powstawała stopniowo poprzez konkretne działania. I, mimo iż pierwszy układ podpisano wstępnie na pięćdziesiąt lat, było pewne, że powstałe ramy prawno-instytucjonalne na początku współpracy, być może utrwalone w innej postaci, będą funkcjonować nadal jako forma europejskiego zjednoczenia państw. Integracja europejska rozwijała się krok po kroku, metodą zaproponowaną przez Monnet'a, zapewniając realizację kolejnych, coraz to bardziej ambitnych zamysłów.

4. Regionalna integracja gospodarcza krok po kroku

Na przełomie lat 50. i 60. XX wieku, rozwój regionalnej integracji gospodarczych pomiędzy państwami członkowskimi (EWWiS, EWG, Euratom) nabrał szybkiego tempa, co zaowocowało uaktywnieniem się procesów rozwojowych, czyli integracji „w głąb”⁴⁴ i integracji „wszerz”⁴⁵.

Intensyfikacja procesu integracji gospodarczej⁴⁶ państw należących do Wspólnoty Europejskiej, nie byłaby realna, gdyby nie powstały odpowiednie uwarunkowania instytucjonalno-instrumentalne⁴⁷. Stało się to przesłanką do rozpoczęciu skomplikowanego procesu integracji gospodarczej, poczynając od utworzenia strefy wolnego handlu⁴⁸, unii celnej⁴⁹, a także wspólnego rynku⁵⁰. W tym samym czasie były wpro-

⁴⁴ Integracja „w głąb” dotyczy powiązań integracyjnych zachodzących w tzw. strefie realnej i związanej nią poziomem narodowym, a także ponadkrajowym. Szerzej o tym: J. Misala, *Funkcjonowanie wspólnoty europejskiej – kilka stylizowanych faktów*, [w:] *Wybrane problemy integracji europejskiej*, A. Stępnik, S. Umiński, A. Zabłocka (red.), Gdańsk 2009, s. 3-6, <http://www.we.radom.pl/>, (dostęp: 02.02.2013).

⁴⁵ Integracja „w szerz” dotyczy rozszerzenia strefy powiązań (już nie tylko obejmuje szczybel krajowy, gdyż rozprzestrzenia się na inne poziomy), w celu osiągnięcia lepszych korzyści politycznych i ekonomicznych. *Ibidem*, s. 6-7.

⁴⁶ J. Kundera, *Liberalizacja obrotów gospodarczych w strefach wolnego handlu*, Wrocław 1996, s. 21-28.

⁴⁷ Według B. Balassy integracja to dwa wymiary: proces (ciągłe pogłębianie więzi między krajami) i stan (pełne zintegrowanie sfer gospodarczych i gospodarek narodowych). Wyróżnił on również pięć form integracji: strefę wolnego handlu, unię celną, wspólny rynek, unię ekonomiczną (gospodarczą) i pełną integrację gospodarczą. Zobacz więcej: S. Ładyka, *Z teorii...*, *op.cit.*, s. 23; E. Kawecka-Wyrzykowska, K. Michałowska-Gorywoda, *Pojęcie, formy, efekty i koncepcje integracji europejskiej*, [w:] *Integracja europejska*, J. Barcz, E. Kawecka-Wyrzykowska, K. Michałowska-Gorywoda (red.), Warszawa 2007, s. 25-26; B. Balassa, *The theory of economic integration*, London 1964, s. 1-2.

⁴⁸ Obszar w ramach strefy wolnego handlu może być dość zróżnicowany, dotyczy to zarówno wybranych grup (produktów) towarowych oraz całości tejże wymiany. Więcej na ten temat: E. Kaliszauk, E. Synowiec, *Wspólna polityka handlowa*, [w:] *Unia Europejska*, E. Kawecka-Wyrzykowska, E. Synowiec (red.), Warszawa 2004, s. 182-185.

⁴⁹ Unia celna została utworzona w 1968 r. Fundamentalnymi złożeniami tej formy integracji są m.in.: zniesienie dyskryminacji na rynku produktów dla państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej czy ujednoczenie cła w handlu z państwami spoza Wspólnoty; [w:] J. Pelkmans, *European Integration. Methods and Economic Analysis*, London 1997, s. 7.

wadzone kolejne elementy m.in. wspólnej polityki rolnej, a w późniejszych latach – podjęte zostały próby utworzenia unii monetarnej⁵¹ oraz unii ekonomicznej⁵². Proces natrafiał jednak na liczne trudności. Harmonijne działanie unii monetarnej uzależnione było od koordynacji polityk fiskalnych poszczególnych państw członkowskich, co wymagało ujednoczenia zasad prowadzenia polityk gospodarczych, a także stanowiło swoisty etap w kierunku budowy pełnej unii ekonomicznej⁵³.

Dość złożonym procesem stało się dochodzenie do pełnej unii politycznej⁵⁴ poprzez pełną unifikację polityki zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Tak rozumiane działanie doprowadzało do pełnej integracji ekonomicznej⁵⁵, a zarazem miało stać się jej efektem.

Poniższa tabela wskazuje na zależności między elementami tego procesu:

⁵⁰ W ramach wspólnego rynku, kraje członkowskie WE posiadają autonomię w obszarze m.in. polityki ekonomicznej czy polityki monetarnej. W tej dziedzinie integracji, uprawnienia należą do ugrupowania jako całości. Staje się to determinantem handlu wzajemnego, jak również handlu z krajami spoza Wspólnoty. M. Piklikiewicz, *Integracja regionalna w Ameryce południowej i w Ameryce północnej*, Warszawa 2009, s. 15.

⁵¹ Do najważniejszych założeń unii monetarnej należy: ujednoczenie polityki pieniężnej, polityki emisji pieniądza, a także metod interwencji w obszarze rynku pieniężnego. *Ibidem*, s. 15; J. Pelkmans, *European Integration...*, *op.cit.*, s. 7.

⁵² Unia ekonomiczna nazywana jest także unią ekonomiczną i walutową, gdyż jednym z jej składników jest unia monetarna. W ramach tej formy integracji gospodarczej istnieje polityka dotycząca: „przepływu towarów w obrębie ugrupowania i w jego stosunkach z 16 krajami nieczłonkowskimi; przepływu czynników w obrębie ugrupowania i w jego stosunkach z krajami nieczłonkowskimi; przepływu czynników produkcji w obrębie ugrupowania”. Reszta działań w obrębie tej sfery należy do krajowej polityki ekonomicznej; M. Piklikiewicz, *Integracja regionalna...*, *op.cit.*, s. 15-16. Zobacz też: S. Ładyka, *Z teorii...*, *op.cit.*, s. 24, 119-134, 162-186. J. Pelkmans, *European Integration...*, *op.cit.*, s. 7; J. Misala, *Unia walutowa jako forma i etap integracji regionalnej: wybrane aspekty teoretyczne i wnioski dla Polski*, „Zeszyty Naukowe SGH” 1999, nr 7, s. 6-19.

⁵³ Zobacz: J. Pelkmans, *European Integration...*, *op.cit.*, s. 7 i 296; J. Misala, *Unia walutowa...*, *op.cit.*, s. 7.

⁵⁴ Więcej o tym: P. Bożyk, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne. Teoria i polityka*, Warszawa 2008, s. 334-338.

⁵⁵ Według J. Misali: „Z pełną integracją ekonomiczną mamy bowiem do czynienia tylko wtedy, kiedy zostaje osiągnięty jej najwyższy poziom tzn. ma miejsce pełna unifikacja celów i instrumentów polityki ekonomicznej i polityki sensu stricto. To może mieć miejsce tylko i wyłącznie przy funkcjonowaniu odpowiednich organów ponadkrajowych i jest równoznaczne z przekazaniem uprawnień odpowiednich instytucji integrujących się krajów na szczebel ponadnarodowy. W tym sensie w warunkach pełnej integracji ekonomicznej suwerenność narodowa na szczeblu makro zanika na rzecz suwerenności szerokiej wspólnoty ekonomicznie i politycznie zintegrowanych krajów (...)”; J. Misala, *Funkcjonowanie wspólnoty europejskiej...*, *op.cit.*, s. 5, Zgodnie z P. Bożyk „(...) Pełna integracja ekonomiczna jako forma ponadkrajowa jest całkowicie nową formą spełniającą wymogi strefy wolnego handlu, unii celnej, wspólnego rynku, unii monetarnej, unii ekonomicznej i unii politycznej”, P. Bożyk, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne...*, *op.cit.*, s. 334-338. Zobacz też: B. Balassa, *The theory...*, *op.cit.*, s. 174-185; Idem, *Towards a Theory of Economic Integration*, „Kykkos International Review for Social Sciences” 1961, s. 1-17; W. Molle, *The Economics of European Integration. Theory, Practice, Policy*, Aldershot 1993, s. 10-40; J. Pelkmans, *European Integration...*, *op.cit.*, s. 7.

Tabela 1.

Formy integracji gospodarczej

ETAPY INTEGRACJI	CECHY CHARAKTERYSTYCZNE						
	Likwidacja barier handlowych i rozwój współpracy pomiędzy państwami członkowskimi	Zewnętrzne wspólne ograniczenia handlowe	Swobodny przepływ usług i czynników produkcji	Wspólna polityka monetarna	Ujednoczenie polityki rozwoju gospodarczego	Pełna harmonizacja polityki wewnętrznej	Połączenie pełnej integracji ekonomicznej z pełną integracją polityczną
Strefa wolnego handlu							
Unia celna							
Wspólny rynek							
Unia monetarna							
Unia ekonomiczna							
Unia polityczna							
Pełna integracja gospodarcza							

■ dana cecha występuje

Źródło: opracowanie własne na podstawie P. Bożyk, J. Misala, *Integracja ekonomiczna*, Warszawa 2003, s. 38, podane za: J. Misala, *Funkcjonowanie wspólnoty europejskiej...*, *op.cit.*, s. 2; P. Bożyk, *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne...*, *op.cit.*, s. 334-338; J. Pelkmans, *European Integration...*, *op.cit.*, s. 7.

5. Polityczny i ekonomiczny wpływ cen ropy na gospodarkę europejską

W latach 70. XX wieku Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG) musiała stawić czoła największym wyzwaniom, z jakimi nie miała do czynienia wcześniej. Z jednej strony Wspólnota stanęła przed zadaniem pogłębienia integracji oraz poszerzenia grona państw członkowskich, z drugiej rozwiązania problemów, które te działania utrudniały. Poważny wpływ na sytuację w EWG miał kryzys naftowy: odcisnął piętno na gospodarkach krajów członkowskich, co z kolei zadecydowało o zachowaniu państw wobec tempa integracji.

Bezpośrednią przyczyną kryzysu, który zaczął się w 1973 roku, był konflikt między Izraelem, a koalicją Egiptu i Syrii. Każda ze stron posiadała swoich sojuszników. Po stronie Izraela opowiedział się w zasadzie świat zachodni: USA i kraje Europy zachodniej. Syrię i Egipt poparł Związek Radziecki, ale też Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OPEC), jak Arabia Saudyjska, Kuwejt czy Katar. W drugim tygodniu wojny kraje OPEC zdecydowały się wykorzystać ropę naftową jako broń przeciwko sojusznikom Izraela. Ich działania polegały na gwałtownym zmniejszeniu wydobycia surowca oraz drastycznym zwiększeniu ceny (prawie czterokrotnie) za baryłkę⁵⁶. Ceny ropy okazały się zaporowe dla krajów EWG. Jeśli więc lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte były okresem rozkwitu gospodarczego tychże państw, to lata siedemdziesiąte były dekadą, w której realia powiedziały EWG „sprawdzam”. Kryzys obnażył problemy zarówno Wspólnoty, jak i w poszczególnych państwach członkowskich. Uwidocznił ich największe słabości, do których należał przede wszystkim brak jakichkolwiek mechanizmów antykryzysowych, gwarantujących łagodzenie negatywnych skutków zaistniałej sytuacji. O możliwościach ich zastosowania mogły przesądzić trzy państwa: Wielka Brytania, RFN i Francja. Ich sytuacja wewnętrzna spowodowała, że EWG zamiast podjąć wspólne działania antykryzysowe – „dryfowała”.

Droga Wielkiej Brytanii do członkostwa w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej była skomplikowana, zaczynając od decyzji nieprzystąpienia do EWG w 1955 roku. Po wielu trudnościach, spowodowanych chociażby negatywnym nastawieniem Francji pod rządami generała de Gaulle'a, ostatecznie przystąpiła do Wspólnoty razem z Irlandią oraz Danią w 1973 roku.

6. Proces przemian w walce z kryzysem w poszczególnych państwach EWG

W latach 60. Wielka Brytania rozwijała się stosunkowo dynamicznie. Wskaźnik wzrostu produktu krajowego brutto (PKB) wynosił 2,8%. Inflacja nie przekraczała 5%. Gospodarka Wielkiej Brytanii opierała się w tym czasie o keynesowską koncepcję interwencjonizmu państwowego. Działania władz miały na celu przede wszystkim wzrost i wspieranie zatrudnienia⁵⁷. Kryzys naftowy spowodował jednak wzrost bezrobocia i narastanie inflacji. Te zjawiska szczególnie dotknęły dynamicznie rozwijający się przed kryzysem przemysł budowlany oraz przemysł samochodowy. Zaczęły rosnać koszty z powodu rosnących cen ropy, które trzeba było obniżyć poprzez redukcję zatrudnienia. Problemem Wielkiej Brytanii był też kryzys w Stanach Zjednoczonych. W dużej mierze wpłynął on na ograniczenie ekspansji ekspor-

⁵⁶ K. Popowicz, *Dynamika integracji europejskiej*, Warszawa 2004, s. 149.

⁵⁷ P. Jachowicz, *Wielki Kryzys, szoki naftowe i obecny kryzys finansowy: próba analizy porównawczej*, [w:] *Nauki społeczne wobec kryzysu na rynkach finansowych*, J. Osiński, S. Sztaba (red.), Warszawa 2009, s. 18-19.

towej krajów Europy Zachodniej, w tym Zjednoczonego Królestwa. Spadek wzrostu PKB w 1974 r. oraz 1975 r. o odpowiednio 1,7% i 0,7%; wzrost bezrobocia z 2,6% do 5,7% oraz spadki na giełdzie dochodzące nawet do 70% to bardzo wymowne przykłady negatywnych skutków kryzysu naftowego w brytyjskiej gospodarce⁵⁸. Działania oparte o keynesowską koncepcję nie przyniosły rezultatów w walce z kryzysem. Keynesizm nie potrafił odpowiedzieć na pytanie, dlaczego w warunkach niepełnego wykorzystania mocy produkcyjnych rosły ceny i bezrobocie, a wspieranie koniunktury od strony popytu powodowało galopującą inflację. Ani rząd Harolda Wilsona, ani Jamesa Callaghana nie poradziły sobie z tym problemem⁵⁹.

Można powiedzieć, że kryzys naftowy, przyczyniając się do kryzysu gospodarczego, zmusił Brytyjczyków do zażądania w 1974 roku renegotjacji warunków członkostwa. Wielka Brytania domagała się przede wszystkim obniżenia składki do budżetu oraz ustanowienia funduszy pomocowych EWG dla krajów *Commonwealth'u*. Obie propozycje naruszały jednak interesy Francji i Niemiec. Francji, ponieważ polityka pomocowa musiałaby być prowadzona kosztem redukcji wydatków na Wspólną Politykę Rolną, z której znaczące korzyści uzyskiwała Francja. Obniżenie składki uderzyłoby też w Niemców, którzy wiedzieli, że to oni, jako największy płatnicy do budżetu EWG, będą ponosili koszty zmniejszenia finansowych obciążeń Wielkiej Brytanii. Paradoksem jest jednak to, że spór wpłynął dość pozytywnie na integrację. Groźba opuszczenia EWG przez Wielką Brytanię, jeśli nie zostanie uruchomiona polityka regionalna, spowodowała, że zarówno Francja, jak i RFN szybko zgodziły się na szybkie uruchomienie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR)⁶⁰. A zatem współpraca w ramach EWG umożliwiła zawarcie kompromisu. To był kompromis niepełny. W tym samym czasie przepadł projekt tworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW). Walka z kryzysem na polu narodowym spowodowała, że interesy państw zdominowały interes wspólnotowy.

Lata 50. i 60. były dla RFN okresem wielkiego rozwoju. Tempo wzrostu gospodarczego w tym kraju wynosiło średnio 5,9%. Było ono nawet wyższe od tempa wzrostu w USA. Niemiecka gospodarka była jednak o tyle wyjątkowa w tamtych czasach, że ówczesny rząd prowadził politykę gospodarczą zdystansowaną od koncepcji Keynes'a. Działania państwa zostały ograniczone do: ochrony praworządności i konkurencyjności oraz utrzymania stabilności budżetu i pieniądza. Dopiero pod koniec lat 60. wprowadzono działania interwencjonistyczne w przemyśle górnym i hutniczym. Zwiększyła się również aktywność państwa w zakresie świadczeń socjalnych. Rząd reagował w ten sposób na: spadek tempa wzrostu PKB, który tylko w 1975 roku zmalał o 1,3%; wzrost bezrobocia o 3,3% oraz spadki na giełdzie sięgające do 35%⁶¹. Kryzys był silnym ciosem przede wszystkim dla koncernów samochodowych czy sektora transportu. Działalność antykryzysowa rządu koalicyjnego

⁵⁸ *Ibidem*, s. 21.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 21-22.

⁶⁰ K. Popowicz, *Dynamika...*, *op.cit.*, s. 145-146.

⁶¹ P. Jachowicz, *Wielki Kryzys...*, *op.cit.*, s. 21.

SPD i FDP, czyli socjaldemokratów i liberałów, nie okazała się jednak skuteczna⁶². Sprzeczności spowodowały, że RFN zaczęła mniej interesować się integracją. Nie widziała też potrzeby tworzenia UGW.

Kryzys energetyczny uderzył także we Francję, wywołując załamanie w przemyśle samochodowym i maszynowym. Wprawdzie Francja, w celu dywersyfikacji źródeł energii, była zaangażowana w działania proefektywnościowe, ale generowały one ogromne koszty, które to w okresie wzrastającego bezrobocia i inflacji mają o wiele większe znaczenie niż w czasach dobrej koniunktury gospodarczej. Oczywiście Francja czerpała duże środki z funduszu wspólnej polityki rolnej. Jednak dodatkowe fundusze nie stabilizowały sytuacji. Świadczy o tym niechlubny fakt wypadnięcia franka z „węza walutowego” zaraz za włoskim lirem, najslabszą walutą jednego z biedniejszych krajów ówczesnej „dziewiątki”. W efekcie kryzys zadał cios polityce silnego franka⁶³ i ograniczył zaangażowanie Francji w budowę UGW.

Niestabilna sytuacja gospodarcza trzech wiodących państw EWG nie była w czasie pierwszego kryzysu naftowego czymś wyjątkowym. Gospodarka Stanów Zjednoczonych, ponieważ była gospodarką pochłaniającą zdecydowanie więcej tego surowca niż kraje Europy Zachodniej, równie silnie odczuła wzrost cen ropy naftowej i zmniejszenie jej wydobycia. Trudna sytuacja USA nie była obojętna dla Niemiec czy Wielkiej Brytanii, gdyż ten kraj był ich istotnym partnerem handlowym. Międzynarodowy system walutowy oparty o dolara amerykańskiego i jego obniżająca się wówczas wartość automatycznie miały negatywny wpływ na gospodarki krajów EWG. Świadczą o tym zarówno przykład franka francuskiego, jak i niemieckiej marki. Systematyczna deprecjacja dolara amerykańskiego prowadziła do rosnącej w ogromnym tempie wartości marki niemieckiej oraz silnej deprecjacji franka francuskiego. Z jednej strony silna marka świadczyła o potęgę gospodarczej Niemiec, z drugiej – drastyczny wzrost niemieckiej waluty miał znaczący wpływ na kondycję gospodarki RFN, w tym eksportu. Francja nie była zadowolona z powstającej drastycznej różnicy między wartością waluty swojej i Niemiec. O niestabilności i trudnej sytuacji franka francuskiego wymownie świadczy trzykrotna zmiana obecności w mechanizmie „węza” w latach 1974-1976⁶⁴.

7. Koszty i korzyści z pełnej unii walutowej

Problemy, jakie napotkały państwa członkowskie po szoku naftowym, zmusiły je do podjęcia niezbędnych kroków w celu poprawy swojej sytuacji. Początek procesu formułowania zrębów unii walutowej rozpoczął się na szczycie w Hadze w 1969 roku. Punktem zwrotnym mógł okazać się plan według pomysłu Pierre’a Wenera⁶⁵.

⁶² *Ibidem*, s. 23.

⁶³ M. Dunin-Wąsowicz, *Suverenność i pieniądz w Europie 1870-2002*, Warszawa 2009, s. 238.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 194.

⁶⁵ Podstawowym założeniem pomysłu przedstawionego przez P. Wenera było stworzenie do 1980 r., w trzech etapach, pełnej Unii Gospodarczo-Walutowej (UGW). Realizacja projektu okazała się

Jego realizacja została jednak zamrożona już w 1971 roku. W miejsce UGW Wenera powstał „wąż walutowy”. Mechanizm zakładał, że waluty państw członkowskich powinny poruszać się w krzyżowym paśmie wahań $\pm 2,25\%$, a dolara $\pm 4,5\%$. Jednak w marcu 1973 roku dolar amerykański został ponownie zdewaluowany o 10%, co przyczyniło się do unicestwienia tej idei. Kryzys naftowy dopełnił zniszczenia. Galopujące ceny ropy uderzyły znacznie w gospodarkę państw EWG i w efekcie rządy skupiły się raczej na realizacji partykularnych interesów, aniżeli na angażowaniu się w budowanie UGW. Realizacja założeń wymagała stabilizacji zarówno ekonomicznej, jak i politycznej⁶⁶.

Kwestia budowy unii walutowej, choć coraz trudniejsza do realizacji, ciągle jednak powracała⁶⁷. Działania państw związanych ze wspólną polityką rolną⁶⁸, polityką socjalną czy polityką regionalną były bardzo narażone na koszty związane z ryzykiem kursowym. W zaistniałej sytuacji kanclerz Helmut Schmidt zaproponował w lutym 1978 roku przekazanie części rezerw walutowych do wspólnego europejskiego funduszu. Ta propozycja została uzupełniona podczas spotkania w Marienbergu w 1978 roku, o propozycję stworzenia europejskiej waluty rezerwowej, późniejszego ECU. Propozycja ta, pomimo różnego poziomu natężenia negatywnych skutków kryzysu z lat siedemdziesiątych, nie przeszła bez echa w krajach EWG. Ostatecznie państwa zdecydowały się zawrzeć kolejne porozumienie w sprawie polityki kursowej, a do porozumienia walutowego doszło na spotkaniu Rady Europejskiej w Bremie 6 i 7 lipca 1978 r. Decyzja o powołaniu europejskiego systemu walutowego⁶⁹ zapadła podczas posiedzenia Rady Europejskiej w Brukseli 5 grudnia 1978 r. Zaczął on funkcjonować od 13 marca 1979 r. Można wymienić cztery główne elementy europejskiego systemu walutowego: utworzenie Europejskiej Jednostki Walutowej (ECU), która była koszykiem 9 walut, a największy udział w niej miała marka niemiecka w wysokości 33%; mechanizm stabilizacji kursów walutowych, przypominający dawnego „węża”, który dopuszczał określony mechanizm wahań $\pm 2,25\%$ (w przypadku lira włoskiego było to $\pm 6\%$); mechanizm interwencyjny, zakładający współpracę banków centralnych w przypadku groźby nadmiernego odchylenia kursowego jednej z walut, ułatwienia kredytowe dla banków centralnych (środki w ich ramach były nieograniczone) oraz pomoc finansowa przeznaczona dla słabszych gospodarek (wartość tej pomocy to 25 mld ECU)⁷⁰.

jednak zbyt trudna, co spowodowało jego zawieszenie. Tekst dokumentu: A. Parzymies, *Integracja...*, *op.cit.*, nr 25. Zobacz też: B. Nowak, *Unia Gospodarczo i Walutowa UE*, „Studia Europejskie” 2000, nr 4, s. 50.

⁶⁶ W. Góralski (red.), *Unia Europejska Geneza – System – Prawo*, Warszawa 2007, s. 74.

⁶⁷ K. Gawlikowska-Hueckel, A. Zielińska-Głębocka, *Integracja europejska. Od jednolitego rynku do unii walutowej*, Warszawa 2004, s. 242.

⁶⁸ Zobacz: J. Rowiński, W. Guba, *Wspólna polityka rolna*, [w:] *Unia Europejska*, E. Kawecka-Wyrzykowska, E. Synowiec (red.), *op.cit.*, s. 143-181.

⁶⁹ Tzw. europejski system walutowy, opierający się na zasadzie wiązania walut europejskich oraz przeciwdziałający fluktuacjom ich wartości. Zaczął on funkcjonować w 1979 r. Zobacz: P. de Grauwe, *Unia walutowa*, Warszawa 2005, s. 107-124. Tekst dokumentu: A. Parzymies, *Integracja...*, *op.cit.*, nr 33.

⁷⁰ Zobacz więcej: *Ibidem*, s. 78; D. Gross, N. Thygesen, *European Monetary Integration. From the*

Utworzenie europejskiego systemu walutowego było krokiem w celu przełamania ogólnego impasu w integracji europejskiej. Inicjatorami zmian były Francja oraz Niemcy. Nie można jednak wspominać tylko o ESW jako zwieńczeniu starań obu państw. Rezultaty ich współpracy, a w szczególności Valéry'ego Giscarda d'Estaing i Helmuta Schmidta, zasługują na szczególną uwagę zważywszy na fakt, jak były to trudne czasy dla EWG. Zjednoczenie Europy nie było traktowane jako wyzwanie i szansa, ale również jako przyczyna niepowodzeń ekonomicznych⁷¹. Nie można również wyeliminować działań hamujących przechodzenie na wyższe etapy. Ostatecznie jednak powstał projekt integracji walutowej, czego przykładem stał się plan Delorsa z 1989 roku dotyczący utworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW)⁷².

Zakończenie

Sytuacja zarówno na arenie międzynarodowej, jak i europejskiej, w pełnym wyzwań i niestabilnym XX wieku, nie tyle sprzyjała, ile wymuszała kontynuację procesu integracji gospodarczej i politycznej w celu kreacji pozycji Europy. Jej powojenne scalenie, znacznie przyczyniło się do osiągnięcia trwałego pokoju i integracji w tej części świata. Proces nie narastał w sposób nieprzerwany, a na jego drodze pojawiały się liczne przeszkody. Ale przecież właśnie tak dokonywała się ówczesna integracja, w myśl zasady: dwa kroki naprzód, jeden wstecz. Niemniej udało się zbudować fundament wzniesiony z negocjacji i kompromisów, a bez silnych instytucji i unifikacji założeń ekonomicznych, politycznych czy gospodarczych, przedsięwzięcie to mogłoby zakończyć się fiaskiem.

Kryzys naftowy miał znaczący wpływ na sytuację świata zachodu, w tym gospodarki krajów EWG i dynamikę europejskiej integracji walutowej. Gospodarki krajów członkowskich odczuły wzrost cen ropy i spadek jej wydobycia, z jednej strony jako konsumenci, z drugiej strony jako partnerzy Stanów Zjednoczonych. Kryzys naftowy zweryfikował podejście państw do kwestii bezpieczeństwa energetycznego i dywersyfikacji źródeł energii. Państwa członkowskie zdały sobie sprawę, że problemy z ropą naftową mogą wpływać na sytuację w innych dziedzinach, niezwiązanych bezpośrednio z rynkiem ropy. W obliczu gwałtownych zmian trudno było o chłodne, spokojne analizy i działania we wszystkich państwach członkowskich. Z jednej strony budowa UGW była potrzebna, z drugiej zaś pojawiły się pytania: w jaki sposób można było zbudować stabilną, wspólnotową gospodarkę w oparciu o niestabilne gospodarki krajów członkowskich? Czy można było utworzyć stabilną,

European Monetary System to European Monetary Union, London 1998, s. 179-180; B. Nowak, *Unia Gospodarcza i Walutowa...*, *op.cit.*, s. 51-52.

⁷¹ K. Popowicz, *Dynamika...*, *op. cit.*, s. 138-139.

⁷² Przedstawiał on utworzenie UGW w trzech etapach. Szerzej o tym: A. Zielińska-Głębocka, *Dynamika Unii Europejskiej...*, *op.cit.*, s. 24; P. Woreta, *Unia gospodarcza i walutowa*, [w:] *Unia Europejska*, E. Kawecka-Wyrzykowska, E. Synowiec (red.), *op.cit.*, s. 315-318; B. Nowak, *Unia Gospodarcza i Walutowa...*, *op.cit.*, s. 52-55.

wspólną walutę, która byłaby koszykiem niestabilnych walut? Kryzys naftowy pokazał, że UGW była potrzebna, ponieważ mogła pełnić rolę jednego z mechanizmów antykryzysowych.

Rozwój procesów integracyjnych w Europie Zachodniej dowodzi, iż okresy licznych problemów ekonomicznych Wspólnot mobilizowały je do działania i ich przezwyciężenia. Efektem stał się realny postęp integracji gospodarczej i walutowej w tej części świata. Państwa europejskie potrzebowały bardzo dużo czasu, aby wypracowane rozwiązania, przyczyniające się do rozwoju integracji gospodarczej i ekonomicznej oraz kreacji strategicznej pozycji Europy, przybrały charakter ponadczasowy.

Creation of Europe's Strategic Position. Political Aspects of Economic and Monetary Integration in the Process of Creation of European Economic Community (EEC)

Abstract

The article shows and discusses main political and economic factors which determined initiating processes of economic and monetary integration in EEC. It presents, firstly, that creation of EMU base in the form of the European Monetary System was a step towards breaking the general deadlock in European integration caused by the first oil crisis in 1973. Secondly, the prototype of EMU according to Pierre Werner was an important anti-crisis mechanism in EEC in 70s of the 20th century.

Keywords: *economic integration, monetary integration, European integration, European Economic Community, European Coal and Steel Community, European Atomic Energy Community, Economic and Monetary Union*

Streszczenie

W artykule wskazuje się i omawia główne czynniki polityczne i gospodarcze, które miały wpływ na uruchomienie procesów integracji gospodarczej i walutowej w EWG. Pokazuje, że po pierwsze utworzenie podstaw UGW w postaci Europejskiego systemu walutowego było krokiem w celu przełamania ogólnego impasu w integracji europejskiej spowodowanego pierwszym kryzysem naftowym w 1973 r. Po drugie pierwowzór UGW według Pierre'a Wernera stanowił ważny mechanizm antykryzysowy w EWG w latach 70. XX wieku.

Słowa kluczowe: *integracja gospodarcza, integracja walutowa, integracja europejska, Europejska Wspólnota Gospodarcza, Europejska Wspólnota Węgla i Stali, Europejska Wspólnota Energii Atomowej*